

Araştırma

**2010-2012 YILLARI
ARASI KORUYUCU VE
DESTEKLEYİCİ TEDBİR
KARARLARININ
İNCELENMESİ:
ANKARA 1. ÇOCUK
MAHKEMESİ ÖRNEĞİ**

**Reviewing The Protective
and Supportive Measure
Orders Between 2010 and
2012: Ankara 1st Juvenile
Court Sample Case**

Ercüment ERBAY*

Derya KAYMA GÜNEŞ**

Ahmet EGE***

Yasemin BAKSİ****

Ferda CİVELEK*****

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü

** Sosyal Hizmet Uzmanı, Ankara Adliyesi 1. Çocuk Mahkemesi

*** Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü

**** Sosyal Hizmet Uzmanı, Tekirdağ Çocuk Mahkemesi

***** Sosyal Hizmet Uzmanı, Muğla ASPB İl Müdürlüğü Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü

ÖZET

Bu çalışmada Ankara 1. Çocuk Mahkemesinde 2010-2012 yılları arasında 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. mad-

desine göre koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen ve 'değişik iş dosyası' olarak adlandırılan dosyalar incelenmiştir. Yapılan incelemelerde toplam 474 çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verildiği belirlenmiştir. Mahkemeden tedbir talep eden kişi, kurum ve kuruluşlar incelendiğinde en fazla tedbir talebi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Ankara İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir. İl Müdürlüğü belirtilen yıllar arasında ilgili mahkemeden 383 çocuk hakkında tedbir talebinde bulunmuştur. Nicel araştırma yönteminin belge tarama tekniği ile elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk adalet sistemi, çocuk suçluluğu, suçta sürüklenen çocuklar, çocuk mahkemeleri, koruyucu ve destekleyici tedbir kararları.

ABSTRACT

In this study, we have reviewed the cases that were given protective and supportive measure orders under the 5395 numbered Child Protection Act's Article 5, in Ankara 1st Juvenile Court between 2010 and 2012. As a result of the reviews, we found out that in 474 children's cases, protective and supportive measure orders were given. When looking at the persons, agencies or institutions that requested the orders, we could see that most of them were requested by the Ministry of Family and Social Policies Ankara Provincial Directorate. The provincial directorate requested protection order for 383 children between the mentioned dates and from the related court. Findings were acquired with quantitative research method's document scanning technique, are presented in tables and are interpreted.

Keywords: juvenile justice system, juvenile delinquency, juveniles pushed to crime, juvenile courts, protective and supportive measures.

GİRİŞ

Çocuk refahı alanı ve özellikle hak temelli yaklaşım bağlamında çocuk hakları konusu, üzerinde sıkça durulması ve çocuğun yüksek yararı çerçevesinde derinlemesine tartışılması gereken bir öneme ve gündeme sahiptir. Bu çalışmanın çıkış noktası da çocuğun, haklarıyla olan bağıını zayıflatan suça sürüklenme durumudur.

Çocuğun haklarıyla olan ilişkisinin odağında çocuklara yönelik politikaların kapsamı ve bu politikaların çocuğa nasıl yaklaştığı önemli bir konumdur. Çocuk refah politikasının en belirleyici uluslararası metni olan 20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme çocuk hakları konusunda ve dolayısıyla çocuğun suça sürüklenmesinin engellenmesiyle de ilişkili makro bir değişkendir. Bu sözleşmenin çocuğa yaklaşımında; ayırım gözetmeme, çocuğun yüksek yararı, yaşama ve gelişme hakkı ve katılım hakkı kavramları ön plana çıkmaktadır. Özetle Sözleşme, bir çocuğun ergin olana kadar korunma gereksiniminin bulunduğunu, bunun da çocuğun yüksek yararı ve hakları odağında yerine getirilmesi gerekliliğini taraf devletlere iletmektedir.

Çocukların da toplumun ergin bireyleri gibi hakları olan bireyler olarak kabul edilmesi çağdaş çocuk koruma paradigmasının ilk basamağını oluşturmaktadır. Bu koruma, çocuğun yaşamını olumsuz bir biçimde etkileyecek tehlikelerle karşılaşmasını engellemek için alınan önlemler ve savunuculuk faaliyetlerini içermektedir. Bu noktada, çocuğun yaşamındaki olumsuz etkileri açısından suça sürüklenme durumunun üzerinde durul-

ması çocuğun korunmasında oldukça önemlidir.

Ulusal mevzuata bakıldığında 3 Temmuz 2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacını taşımaktadır (Md. 1). Genel tanımlamada çocuk on sekiz yaşını doldurmuş kişi olarak belirtilmekte olup özelde kanun çocuk kavramını ikiye ayırmıştır (Md. 3):

Korunma ihtiyacı olan çocuk; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk olarak tanımlanmaktadır. **Suçta sürüklenen çocuk** ifadesi ise kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu tanımlamaktadır.

Hem hukuki hem de sosyal boyutlara sahip olan çocuk suçluluğu oldukça eski ancak konunun giderek artan önemi dolayısıyla da bir o kadar güncel bir konu olup modern görünümünü pek çok sosyal sorun gibi sanayi devrimi ile almıştır (Akyüz, 2000). Çocukları suça sürükleyen ve suçlulukla ilişkilerine neden olan, onları olumsuz davranışlara iten sebeplerden bazıları şu şekildedir (Akyüz, 2011):

- Çocuğun kendisinden kaynaklanan yetersizlikler,
- Hızlı kentleşme ve sanayileşme ile birlikte yaşanan göçün yarattığı değer boşluğu ve kimlik bunalımı,

kültürel yozlaşma ve yabancılaşma, kısaca değişen değer ve ahlak kurallarının yarattığı karmaşa,

- Gelir adaletsizliği, yoksulluk, işsizlik,
- Aile sorunları, ilgi ve sevgi eksikliği, ihmal ve istismara uğrama,
- Yetersiz ve kalitesiz eğitim.

Yukarıdaki maddelerde görüldüğü gibi çocuk suçluluğu sadece hukuksal bir tanımlamayla yetinemeyecek bir içeriğe sahiptir. Onsekiz yaşına kadar çocuk kabul edilen birey bu yaş aralığında kimlik oluşumunun da içerisinde bulunduğu ergenlik dönemini kapsayan pek çok biyo-psiko-sosyal değişkenin etkisi altında bir gelişim yaşamaktadır. Çocuk suçluluğu da çocuğun gelişim dönemlerinden ve kendisini çevreleyen sistemlerden bağımsız değildir. Bu çalışma kapsamında özellikle suça sürüklenen çocuklara değinilecek olup çalışma, bakış açısı olarak suça sürüklenen çocuğun da korunma ihtiyacı olan çocuk olduğu düşüncesiyle ele alınmıştır. ÇKK'nın 3. Maddesinde 'Korunmaya Muhtaç Çocuk' ve 'Suça Sürüklenen Çocuk' ayrı ayrı tanımlanmış olmasıyla birlikte aslında suça sürüklenen çocukların farklı sistemler tarafından ihmal veya istismara maruz kalan mağdur çocuklar olması nedeniyle korunma ihtiyacı içinde olan çocuk olarak ele alınması önemlidir.

Çocukların suça sürüklendiği noktada çocuk artık çocuk adalet sistemi içerisinde değildir. Çocuk adalet sistemi, bir çocuğun mağdur ya da fail olarak yargı sistemi içerisine girmesinden ötürü, çocuğun durumuna özgün yaklaşım, örgütlenme ve hizmetler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Acar, 2012). Yetişkin adalet sistemindeki

eğilimden farklı olarak çocuk adalet sisteminde ceza unsurlarının çocuğun korunması yaklaşımı ile birlikte ele alınmasını gerektirir. Çocuk adalet sisteminden, çocukluk ve gençlik döneminin psiko-sosyal süreçleri ve çocuğun suça sürüklenmesi kavram-sallaştırmasının altındaki eğilimin çocuk adalet sisteminin bütün bileşenlerince özümsemesi beklenmektedir. İrtiş (2009) çocuk ve genç adaletinde suçun nedenlerini anlamının ve suça zemin teşkil eden şartların iyileştirilmesine odaklanan koruyucu-önleyici yaklaşımını önemini vurgulamaktadır. Yani günümüzde baskın yaklaşım olan onarıcı adalet yaklaşımının çocuk adalet sistemine tam anlamıyla yerleşmesi oldukça önemlidir. UNODC (2006) onarıcı adaletin bir problem çözme yaklaşımı olduğunu bu problem çözme sürecine mağduru, faili, sosyal ağlarını, yargı organlarını ve toplumu dâhil ettiğini belirtmiştir. Suç oluşturan davranışın olumsuz sonuçlarının giderilmesinde hem mağdurun hem de failin desteğe ihtiyaç duyduğu varsayılmaktadır.

Bu destek ihtiyacı çocuklar söz konusu olduğunda çocuğun yüksek yararı odağında titizlikle ele alınması gereken bir noktadır. Uluğtekin'e göre (2004), pozitivist ve hümanist görüşlere dayanmak suretiyle, toplumların ekonomik, sosyal ve politik gelişme düzeylerinin kesişme noktasında ortaya çıkan çocuk mahkemeleri, şu somut ilkelere dayalı olarak kurulmuştur:

- Çocuk gelişimini sürdürmekte olan bir varlıktır. Bu açıdan ona bir yetişkinmiş gibi davranmak ve işlediği suçtan tümüyle sorumlu tutmak yanlış olur.

- Çocuk bir yetişkine göre daha kolay rehabilite edilebilir; bu açıdan bir yetişkinden daha fazla kapasiteye sahiptir. Adaletin amacı, onu cezalandırmaktan çok eğitmek, tedavi etmek ve rehabilitasyona tabi tutmak olmalıdır.
- Çocuk hakkındaki karar, çocuğun özel koşulları ve gereksinimleri dikkate alınarak verilmelidir.
- Çocuk adalet sistemi, yetişkin suçluların tabi olduğu katı, karmaşık, cezalandırıcı ve şekilci işlemlerden uzak durmalıdır.

Türkiye’de çocuk mahkemelerinin kuruluşu ile ilgili olarak 1979 yılında çıkarılan 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri hakkındaki Kanun’un uygulanması gerekli altyapının oluşmaması nedeniyle Haziran 1982 yılına bırakılmıştır. 1982 yılında yürürlüğe giren Kanun ile ilk çocuk mahkemesi 1987 yılında Ankara’da çalışmalarına başlamış olup ilerleyen süreçte bu mahkemelerin sayısı artırılmıştır. 2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile 2253 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Çocuk mahkemelerinin tabi olduğu yasal metinlerin başında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu gelmektedir. Bunun dışında 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu çocuk mahkemeleri işleyişini yönlendiren kanunlardır. Ek olarak ‘Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (ÇKKY)’ ve ‘Çocuk Koruma Kanununa

Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik (ÇKKKDTY)’ çocuk mahkemeleri yapılanmasının önemli yönetmeliklerindedir.

TCK, çocuğun ceza adalet sistemiyle olan bağlantısını, çocukların yaşlarıyla bağlantılı olarak ‘ceza sorumluluğu’ kavramı ile ele almaktadır (Md. 31). Türkiye’de bir çocuğun adalet sistemiyle olan ilişkisi Acar (2012) tarafından şu şekilde özetlemiştir: Bir çocuk bir suç fiili sebebiyle yakalanırsa çocuğun ana-babasına ya da yasal vasilere ve avukata haber verilir ve çocuk savcılığa sevk edilir. Çocuk eğer on iki yaşını doldurmamışsa ceza sorumluluğu yoktur ve refah sistemine geri döner. Gerekirse hakkında, tedbir kararı verilebilir. Bu noktada ilgili kurum ve kuruluşlar devreye girmektedir. Çocuk on iki yaşından gün almışsa ama on beş yaşını doldurmamışsa işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını anlama kapasitesi ölçülür. Anlamıyorsa çocuk yine kovuşturmaya gerek olmadan refah sistemine döner. Gerekirse yine hakkında tedbir kararı verilebilir. Eğer çocuk yaptığı fiilin farkındaysa kovuşturma aşamasına girmek için son dönemeç savcının çocuk hakkında vereceği karardır. Savcı çocuk hakkında denetimli serbestlik kararına hükmedebilir ya da belirli koşullar altında verdiği zararın tazminini isteyerek uzlaşmaya gidilebilir. Çocuğun bu iki şanstın da mahrum kalması durumunda mahkemeye çıkması gerekecektir. Son olarak on beş yaşını doldurmuş ve on sekiz yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğu vardır kabul edilmektedir.

Yukarıda, çocuk mahkemelerinde kovuşturmanın yapılamayacağı ya da kovuşturmaya gerek olmayan durumlarda

gerekli hallerde çocuklar için tedbir kararları verilebilmekte olduğu belirtilmiştir. Mahkemenin, çocuğun tutuklu ya da tutuksuz yargılanmasına yönelik vereceği kararla kovuşturmanın başladığı durumlarda ise kovuşturma süreci sonunda verilecek kararın kesinleşmesiyle çocuk hakkında beraat, hapis, para cezası, uzlaşma, denetimli serbestlik ve tedbir gibi kararlar verilebilmektedir (Acar, 2012).

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları çocuk mahkemelerince verilen kararlardan biri olup bu kararlar ÇKK tarafından tanımlanmaktadır. Çocuk mahkemeleri uygulamalarında temel amaç “çocuğun yüksek yararı” ilkesi gözetilerek yargı süreçlerinin gerçekleştirilmesi ve çocuğun eğer varsa ihtiyacı doğrultusunda koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarından yararlandırılmasıdır (Erükçü ve Akbaş, 2012).

ÇKK çerçevesinde verilen koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir (Md. 5). ÇKKKYD'nin 8/1. maddesine göre çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine çocuk hâkimince alınmaktadır. Bunlardan;

a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile

ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik rehberlik tedbiridir. ÇKKKDTY'nin 12/7. Maddesinde danışmanlık tedbirinin Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve yerel yönetimler tarafından yerine getirileceği belirtilmektedir. Bu nedenle çocuk hakkında danışmanlık tedbiri kararı verildiğinde mahkeme kararı bu kurumlara bildirilmekte ve uygulanması istenmektedir.

b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine yönelik tedbirlerdir. ÇKKKDTY'nin 13/8. Maddesinde eğitim tedbirinin Milli Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ilgili birimleri tarafından yerine getirileceği belirtilmektedir. Bu nedenle çocuk hakkında eğitim tedbiri kararı verildiğinde mahkeme kararı bu kurumlara bildirilmekte ve uygulanması istenmektedir.

c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine yönelik tedbirlerdir. ÇKKKDTY'nin 14/7. Maddesinde bakım tedbirinin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının il ve ilçe müdürlükleri tarafından yerine getirileceği belirtilmektedir. Bu nedenle

çocuk hakkında bakım tedbiri kararı verildiğinde mahkeme kararı bu kuruma bildirilmekte ve uygulanması istenmektedir.

- d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına yönelik tedbirlerdir. ÇKKKDTY'nin 16/15. Maddesinde sağlık tedbirinin Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirileceği belirtilmektedir. Bu nedenle çocuk hakkında sağlık tedbiri kararı verildiğinde mahkeme kararı bu kuruma bildirilmekte ve uygulanması istenmektedir.
- e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir. ÇKKKDTY'nin 15/6. Maddesinde barınma tedbirinin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il ve ilçe müdürlükleri tarafından yerine getirileceği belirtilmektedir.

Çocuk mahkemesine yapılan koruyucu ve destekleyici tedbir talepleri 2013 yılı öncesinde 'Değişik İş', 2013 ve sonrasında ise 'Tedbir Talep' olarak kaydedilmekte, dosya açılmakta ve gerekli işlemler bu dosyalar kapsamında başlatılmaktadır. Ancak ilgili madde ÇKK'da tanımlanan 'Korunma İhtiyacı Olan Çocuk' için uygulanmaktadır. Suça sürüklenen çocuklar için koruyucu ve destekleyici tedbirler 'ceza sorumluluğu' kavramıyla birlikte ele alınmaktadır. TCK'nın 31. maddesinde çocukların işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını anlama kapasitesi 'ceza sorumluluğu' kavramı ile ele alınmıştır. TCK'nın 31/1

maddesi uyarınca fiili işlediği tarihte 12 yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğunun bulunmadığı kabul edilir. Bu nedenle bu yaş grubundaki suça sürüklenen bir çocuk hakkında Cumhuriyet Savcılığı kovuşturmaya yer olmadığı kararı vererek çocuk mahkemesinden çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini talep etmektedir. Çocuk mahkemesini koruyucu ve destekleyici tedbir kararı vermeden önce mahkeme uzmanlarından çocuk hakkında sosyal inceleme raporu (SİR) hazırlanması talep eder ve düzenlenen rapora göre mahkeme çocuk hakkında tedbir kararına ya da herhangi bir tedbire yer olmadığına karar verir. TCK'nın 31/2 maddesi uyarınca fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş ve 15 yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğunun bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda karar verme yetkisi çocuk mahkemesi hâkimine aittir. ÇKK'nın 35/1 maddesi uyarınca hâkim çocuğun bireysel özelliklerini ve sosyal çevresini gösteren bir inceleme yaptırır ve çocuğun ceza sorumluluğunu değerlendirirken bu raporu göz önünde bulundurur. ÇKK'nın 35. maddesinde belirtilen SİR bu raporlardan birisidir. Bu değerlendirme sonucunda çocuğun ceza sorumluluğunun bulunmadığı kanaatine varıldığında 12 yaşını doldurmamış çocuklarda olduğu gibi yaş küçüklüğüne bağlı olarak kusurunun bulunmaması nedeniyle ceza tayinine yer olmadığına karar verilebilir, mahkeme gerekirse çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarına hükmedebilir. Çocuğun ceza sorumluluğunun bulunduğu yöneltik mahkemece kanaat oluşursa kovuşturma devam eder ancak bu süreçte de mahkeme hazırlanan SİR'i göz önüne alarak çocuk hakkında

güvenlik tedbiri niteliğinde koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilebilir. Bu durumda çocuğun yargılanmasının devam ettiği ceza dava dosyasının dışında çocuk hakkında «Değişik İş Dosyası/Tedbir Talep Dosyası» açılır, bu dosya kapsamında çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilir ve tedbirlerin uygulanması ve takibi bu değişik iş/tedbir talep dosyası üzerinden takip edilir. Ceza dava dosya ve değişik iş/tedbir talep dosya uygulamaları birbirlerinden ayrılır. TCK'nın 31/3 maddesi uyarınca fiili işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş ve 18 yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğu vardır kabul edilmektedir. Bu yaş grubundaki çocuklar için de çocuk mahkemesi tarafından SİR hazırlanmaktadır. Hazırlanan SİR'lere göre mahkeme uygun gördüğünde çocuğun kovuşturması devam ederken veya yargılama sonunda, çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilir. Tedbir kararı verilmek istendiğinde 12-15 yaş grubunda olduğu gibi ceza dava dosyasından ayrı olarak çocuk hakkında değişik iş/tedbir talep dosyası açılır, tedbir kararı verilir.

Çocuklar hakkında çocuk mahkemesince verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararları tedbirin türüne göre ilgili kuruma gönderildikten sonra, ÇKKKDTY'nin 18/1. Maddesi gereğince tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlarca en geç on gün içerisinde 'uygulama planı' hazırlanarak karar veren mahkeme hâkiminin onayına sunulur. Uygulama planı; koruyucu ve destekleyici tedbirin türü ve süresi, tedbirin uygulanmasında hangi kurumlarla iş birliği yapılacağı, nelerin amaçlandığı, tedbirin nasıl yerine getirileceği konusunda

hazırlanan bir plandır. Uygulama planının mahkeme hâkimince onaylanması ile tedbirin uygulanması sürecine geçilir. ÇKKKDTY'nin 18/4. Maddesi gereğince de mahkeme hâkimi tedbir kararlarının uygulanma sürecini en geç üçer aylık dönemlerle incelettirir. Bu inceleme tedbiri uygulayan kişi, kurum ve kuruluşlarca yapılacağı gibi, mahkemenin takdirine göre mahkemede görevli sosyal çalışma görevlilerince de yapılabilmektedir. Bu incelemeler sonucunda tedbiri uygulayan kişilerce mesleki raporlar: Sosyal inceleme raporları, sağlık raporları, uygulama değerlendirme raporları düzenlenmektedir. Bu çalışmada uygulama sürecinin değerlendirilmesine yönelik hazırlanan bu raporlar ortak bir tanımla 'Değerlendirme Raporları' olarak ele alınmıştır. Üçer aylık dönemlerde hazırlanan değerlendirme raporlarına göre uygulanan tedbir kararları mahkemece çocuğun yararına bulunursa değiştirilebilmekte, kaldırılabilenekte ya da yeni bir tedbir kararı verilebilmektedir. ÇKKKDTY'nin 11/3. maddesi gereğince tedbirlerin uygulanması, çocuğun on sekiz yaşını doldurmasıyla ayrıca bir karara gerek kalmaksızın kendiliğinden sona ermektedir. Ancak çocuğun eğitim ve öğretimine devam edebilmesi için çocuğun rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belirli bir süre daha devam edilmesine mahkemece karar verilebilmektedir.

Araştırmanın Problemi

Çocukluk, gelişimin yoğun olarak devam ettiği, bakım ve korunma gerektiren bir olgunlaşma sürecidir ve insan yaşamında oldukça önemli bir noktada bulunmaktadır. Yetişkinliğe ve geleceğe uzanan bir köprü olarak

çocukluk, başarılı bir hazırlıkla ve olumlu donanımlarla geçirilmek durumundadır (Erbay, 2008). Çocukluk döneminde yaşanan sorunlar bu olumlu ve özel sürecin sekteye uğramasına yol açabilmektedir. Bu sorunların en önemlilerinden biri çocukların suça sürüklenmesidir. Ailesel, ekonomik, çevresel faktörler ve eğitim sürecindeki aksaklıklar çocukların suça sürüklenmesinde rol oynamaktadır.

Çocukları suça sürüklenmesi ve ceza adalet sistemi içerisinde girmesi ise başlı başına bir sorundur. Çocuk mahkemelerinden başlayan süreç, eğitim evlerine ve denetimli serbestlik hizmetlerine uzanmakta; suça sürüklenen çocuk yeni sorunlarla yüzyüze gelmektedir. Bu sorunların başında çocuk mahkemelerinin çocuk dostu olmaktan uzak olması gelmektedir. Mahkemelerin fiziki yapısının çocuğa özgü olması, yargılama usullerinin de çocuk haklarına ve çocuğun gelişimine aykırı durumda olması çocuklar için önemli sorunlara sebep olmaktadır. Eğitim evleri ise ne yazık ki çocukların yeni suç modellerini öğrendikleri ve adeta suçla sosyalleştikleri bir hal almaktadır.

Özetle çocukların suça sürüklenmeleri, önemli bir çocuk hakları ihlalidir ve ülkemizdeki yansımaları ne yazık ki iç açıcı değildir. Bu sorunun çözümüne yönelik kapsamlı ve sistematik çözümlerin var olduğu söylenemez.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 18. Maddesi, çocuğun korunmasında birincil sorumluluğu çocuğun ana-babasına ya da yasal vasilerine vermekte olup devletin de çocuğun korunması noktasında gerekli hizmetleri sağlamak ve önlemleri almakla ilgili yükümlülükleri olduğunu belirtmektedir.

Bu noktada bütün bu sorunlar yumağı içerisinde korunma ihtiyacı olan çocukların korunması için, devletlerin sorumluluk alanı çerçevesinde, karar verilen koruyucu ve destekleyici tedbirlerin niteliği ve nasıl uygulandığı bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Devletin sorumluluğu kapsamında korunma ihtiyacı olan çocuklar için verilen koruyucu-destekleyici tedbirler üzerinden bir betimleme yapmak bu araştırmanın genel amacını oluşturmaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde işlevsel alt amaçlar belirlenmiş ve bunlar soru cümleleriyle ifade edilmiştir:

- Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen değişik iş dosyalarının yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Tedbir talebinde bulunan kurumların talep edilen tedbir türlerine göre dağılımı nasıldır?
- Mahkemeden verilen tedbir kararlarının yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Tedbir talep eden kurumların tedbir taleplerinde sosyal inceleme raporunun bulunma durumu nedir?
- Tedbirlerin uygulanmasında uygulama planı hazırlanma durumu nedir?
- Mahkemeden çıkan tedbirlerin uygulanmasında değerlendirme raporlarının bulunma durumu nedir?
- Tedbir kararı verilen çocukların tedbir talep nedenleri ve cinsiyetlerine göre dağılımı nedir?

Bu araştırmaya, nicel araştırma yönteminin belge tarama tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Var olan kayıt ve belgelerin incelenerek veri

toplanmasına belge tarama denmektedir. Belge tarama tekniği, belirli bir amaca dönük olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır. Belge taramanın içerik çözümlemesi türü ile belirli bir metin, kitap ya da belgenin belirli özelliklerinin sayısallaştırılarak belirlenmesi amaçlanmaktadır (Karasar, 2012).

Çalışmada 2010-2012 yılları arasında Ankara 1. Çocuk Mahkemesi'nde açılan ve 'Değişik İş Dosyası' olarak tanımlanan 575 dosyadan toplam 397 değişik iş dosyasının koruyucu ve destekleyici tedbirlerle ilgili olduğu anlaşılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda 397 değişik iş dosyası tek tek incelenmiştir. Geriye kalan 178 değişik iş dosyası mahkemenin diğer işleri (yakalama, ifade alma, içtima, serbest bırakma, koşullu salıverme vb.) ile ilgili olduğu için araştırmaya dâhil edilmemiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda 397 değişik iş dosyası tek tek incelenmiştir. İncelenen 397 değişik iş dosyasından 106'sı 2010, 129'u 2011 ve 162'si de 2012 yılına aittir. Dosya taraması 2013 yılının Şubat, Mart, Nisan aylarında tamamlanmıştır. Bu nedenle araştırmada son üç yıllık süre ele alınarak 2010-2012 yılları arasında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının bulunduğu değişik iş dosyaları incelenmiştir. Araştırmanın alt amaçları doğrultusunda değişik iş dosyalarında tedbir talebinde bulunan kurumların talep müzakereleri, ilk talepte bulunan Sosyal İnceleme Raporları, Uygulama Raporları, Değerlendirme raporları incelenmiştir. Elde edilen veriler sınıflandırılarak bulgular elde edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde 2010-2012 yılları arasında Ankara 1. Çocuk Mahkemesi tarafından verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararları yıllara, tedbir talep eden kurumlara, talep edilen tedbir türlerine, çocuğun cinsiyetine göre tedbir talep nedenlerine, mahkeme tarafından verilen kararlara, talep ile mahkemeden çıkan karar arasındaki süreye göre ele alınmıştır. Bununla birlikte ilk talepte 'sosyal inceleme raporu' bulunma durumu, tedbir uygulama sürecinde de 'uygulama planı' ve 'değerlendirme raporu' bulunma durumları, tedbir kararlarının uygulanmaya devam edip edmediği incelenmiştir.

Koruyucu ve destekleyici tedbirlerle ilgili 397 değişik iş dosyası tedbir talep eden kurumlar açısından incelenmiş ve elde edilen veriler Tablo 1'de sunulmuştur.

Yapılan araştırma sonucuna göre 2010-2012 yılları arasında toplam 474 çocuk hakkında ilgili mahkemeden koruyucu ve destekleyici tedbir talebinin bulunduğu görülmüştür. 2010-2012 yılları arasında toplam 397 değişik iş dosyası bulunmasına rağmen 474 çocuk hakkında tedbir talebinin bulunduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni bir değişik iş dosyasında birden fazla çocuğun bulunmasıdır. Verilen tedbir kararlarının tedbir talep eden kişi, kurum ve kuruluşlar incelendiğinde toplam 383 çocuk hakkında en fazla Aile ve Sosyal Politikalar Ankara İl Müdürlüğü'nün ilgili mahkemeye tedbir talebinde bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1'de belirtildiği gibi, Ankara Cumhuriyet Savcılığı Çocuk Suçlular Soruşturma Bürosu'nun suça sürüklenen ancak yaş itibarı ile ceza sorumluluğu

Tablo 1: Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Talep Eden Kurumların Yıllara Göre Dağılımı

Tedbir Talep Eden Kurum / Yıl	2010	2011	2012	Toplam
Çocuk Suçlular Soruşturma Bürosu	10	23	28	61
Aile ve Sosyal Politikalar İl Md.	114	122	147	383
Milli Eğitim İl Müdürlüğü	-	-	-	-
Halk Sağlığı İl Müdürlüğü	-	-	-	-
Kovuşturmanın Yapıldığı Mahkeme	3	3	13	19
Diğer	3	5	2	10
Bilinmeyen	1	-	-	1
Toplam	131	153	190	474

bulunmayan toplam 61 çocuk için ilgili mahkemeden tedbir talebinde bulunduğu belirlenmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde toplam 19 çocuk için kovuşturma yapan mahkemenin tedbir talebi bulunmaktadır. Suça sürüklenen çocukların kovuşturma sürecinde mahkemede çalışan sosyal çalışma görevlileri tarafından çocuklar hakkında SİR'ler hazırlanmaktadır. Hazırlanan SİR'ler doğrultusunda, kovuşturma devam ederken ya da kovuşturma sonunda mahkemeye çocuklar hakkında tedbir kararları verilmektedir. Tablo 1'de belirtilen 19 çocuk bu kapsama girmekte olup talep eden kurum kovuşturma yapan mahkeme olarak değerlendirilmiştir.

Mahkemelerden tedbir talebi çocuğun anne ve babası, sivil toplum örgütleri, bakım ve gözetiminden sorumlu kişilerce de talep edilebilmektedir. Tablo 1'de belirtilen bu talepler 'diğer' olarak değerlendirilmiş ve araştırma

sonucunda 7 çocuk hakkında Ankara Barosu adına avukat talebinin bulunduğu, 2 çocuk hakkında çocuğun anesinin tedbir talebinde bulunduğu, 1 çocuk hakkında başka adli yargı birimlerinde tedbir talebinde bulunduğu görülmüştür. Mahkemede 1 değişik iş dosyasının birleştirme nedeniyle başka çocuk mahkemesine gönderildiği belirlenmiş olup hangi kurum tarafından talep edildiği belirlenememiştir. Bu nedenle Tablo 1'de belirtilen 1 talebi 'bilinmeyen' olarak belirtilmiştir.

2010-2012 yılları arasında Millî Eğitim Müdürlükleri ve Sağlık İl Müdürlükleri'nin herhangi bir tedbir talebinin bulunmadığı görülmüştür.

Yıllara göre tedbir talepleri değerlendirildiğinde, 2010-2011-2012 yıllarında tedbir talep artışının bulunduğu anlaşılmaktadır.

2010 yılında tedbir talep eden kurumların tedbir talep edilen tedbir türlerine

göre dağılımı Tablo 2'de görülmektedir.

ÇKK'nın 5/1-c maddesi gereğince çocuklar hakkında bakım tedbiri kararı verilebilmektedir. Bakım tedbiri verilmeden önce ÇKKY'nin 20/5. maddesi gereğince acil durumlarda otuz gün ile sınırlı olmak üzere acil korunma kararı da verilmektedir. Acil korunma kararı verildiğinde bir aylık süre içerisinde çocuk hakkında SİR hazırlanarak gerektiğinde çocuk hakkında başka tedbir kararları verilmekte, gerektiğinde de çocuk hakkında herhangi bir tedbir kararı uygulanmadan çocuğun ailesine teslimine karar verilebilmektedir. Hakkında bakım tedbiri kararı verilen

çocukların bakım tedbiri uygulanırken ailenin psiko-sosyal ve ekonomik olarak desteklenmesi ile çocuğun yeniden ailenin yanına dönmesi ve bakım tedbirinin kaldırılması da söz konusu olabilmektedir. Hakkında bakım tedbiri verilen on sekiz yaşını doldurmuş çocukların eğitim ve öğretimlerine devam etmesi durumunda da bakım tedbiri uzatılabilmektedir. Çalışmada çocukların bakımlarıyla ilgili olması nedeniyle acil korunma, aileye teslim, bakım, bakım tedbirinin uzatılması, bakım tedbirinin kaldırılması gibi talepler bakım tedbiri kapsamında ele alınmıştır. Buna göre Tablo 2'de belirtilen hakkında bakım tedbir talebi istenen 105

Tablo 2: 2010 Yılında Tedbir Talebinde Bulunan Kurumların Talep Edilen Tedbir Türlerine Göre Dağılımı

Kurum / Tedbir Türü	Danışmanlık	Eğitim	Bakım	Sağlık	Barınma	Diğer	Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Uygulanması	Toplam
Çocuk Suçlular Soruşturma Bürosu	1	-	2	-	-	-	7	10
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü	4	6	101	11	-	-	-	122
Milli Eğitim İl Md.	-	-	-	-	-	-	-	-
Halk Sağlığı İl Müdürlüğü	-	-	-	-	-	-	-	-
Kovuşturmanın Yapıldığı Mahkeme	-	-	-	3	-	-	-	3
Diğer	-	1	2	1	-	-	-	4
Toplam	5	7	105	15	-	-	7	139

çocuk hakkında; 49'unun bakım altına alınması, 39'unun acil korunma altına alınması, 14'ünün korunma kararının uzatılması, 2'sinin aileye teslimi ve 1'inin bakım tedbirinin kaldırılması talebi bulunmaktadır.

Tablo 2'de görüldüğü gibi 2010 yılında en fazla talep edilen tedbirin 105 çocuk için bakım tedbiri olduğu ve en fazla tedbir talep eden kurumun da Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü olduğu görülmektedir.

Çocuk Suçlular Soruşturma Bürosu'nun yaş itibari ile ceza sorumluluğu olmayan suçta sürüklenmiş 7 çocuk için mahkemeye tedbir türü belirtilmeden çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir uygulanması talebinin

olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1'de 2010 yılında 131 çocuk için tedbir talebinin bulunduğu ancak 2010 yılı içinde Tablo 2'de de görüldüğü gibi 139 tedbir talep türü belirlenmiştir. Bunun temel nedeni bir çocuk için birden fazla tedbir türü için talepte bulunulmasıdır.

2011 yılında tedbir talep eden kurumların tedbir talep edilen tedbir türlerine göre dağılımı Tablo 3'de görülmektedir.

Tablo 3'deki verilere bakıldığında 2010 yılındaki tedbir talep türlerine paralel şekilde tedbir talep türünün en fazla bakım tedbiri olduğu görülmektedir. Ancak 2010 yılından farklı olarak 2011 yılında sağlık, danışmanlık ve eğitim tedbirlerine ilişkin taleplerin de arttığı

Tablo 3: 2011 Yılında Tedbir Talebinde Bulunan Kurumların Talep Edilen Tedbir Türlerine Göre Dağılımı

Kurum / Tedbir Türü	Danışmanlık	Eğitim	Bakım	Sağlık	Barınma	Diğer	Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Uygulanması	Toplam
Çocuk Suçlular Soruşturma Bürosu	5	-	-	3	-	1	14	23
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü	13	9	99	18	-	-	-	139
Milli Eğitim İl Md.	-	-	-	-	-	-	-	-
Halk Sağlığı İl Müdürlüğü	-	-	-	-	-	-	-	-
Kovuşturmanın Yapıldığı Mahkeme	1	1	-	-	-	-	2	4
Diğer	1	1	1	2	-	-	1	6
Toplam	20	11	100	23	-	1	17	172

görülmektedir. Talep edilen 100 bakım tedbiri incelendiğinde 42 bakım talebinin, 48 acil korunma talebinin, 8 korunma kararının uzatılmasının, 1 aileye teslimin, 1 bakım tedbirinin kaldırılması talebi bulunduğu görülmüştür.

Tabloda belirtilen diğer grubunda, talep olarak Çocuk Suçlular Soruşturma Bürosunun bir çocuk için şahsi ilişkisinin kaldırılması talebinin bulunduğu belirlenmiştir.

2012 yılında tedbir talep eden kurumların tedbir talep edilen tedbir türlerine göre dağılımı Tablo 4'de görülmektedir.

2012 verilerine bakıldığında yıl içerisinde toplam 238 tedbir talebinden 2010

ve 2011 senelerinde de olduğu gibi bakım tedbir talebinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte; sağlık, danışmanlık ve eğitim tedbir taleplerinde belirgin bir artışın da bulunduğu görülmektedir. 2012 yılı tedbir talepleri 2010 ve 2011 yılları ile karşılaştırıldığında çocuğun bakımına yönelik tedbirlerin bulunduğu, ancak çocuğun aile ve bulunduğu sosyal çevrede yetişmesini destekleyici sağlık, danışmanlık ve eğitim gibi tedbir taleplerinde de bir artışın bulunduğu belirlenmiştir. Bu durum kurum bakımından çok çocuğun bulunduğu sosyal çevrede desteklenmesi amacına doğru eğilimin arttığını düşündürmektedir.

Tablo 4: 2012 Yılında Tedbir Talebinde Bulunan Kurumların Talep Edilen Tedbir Türlerine Göre Dağılımı

Kurum / Tedbir Türü	Danışmanlık	Eğitim	Bakım	Sağlık	Barınma	Diğer	Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Uygulanması	Toplam
Çocuk Suçlular Soruşturma Bürosu	3	3	2	3	-	1	20	32
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü	16	30	77	59	-	-	1	183
Milli Eğitim İl Md.	-	-	-	-	-	-	-	-
Halk Sağlığı İl Müdürlüğü	-	-	-	-	-	-	-	-
Kovuşturmanın Yapıldığı Mahkeme	9	3	1	5	-	-	-	18
Diğer	2	1	-	2	-	-	-	5
Toplam	30	37	80	69	-	1	21	238

2010-2012 yılları arasında mahkemeden çıkan tedbir kararlarının yıllara göre dağılımı Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5'e göre 2010-2012 yılları arasında toplam 474 (Tablo 1) çocuk için 541 tedbir kararı çıkmıştır. Verilen tedbir kararlarının en fazla 282 bakım tedbiri olduğu belirlenmiştir. Tablo 5'te görüldüğü gibi ÇKK'nın 5-1/e maddesinde belirtilen barınma tedbir kararının verilmediği anlaşılmaktadır. Mahkemenin ÇKK'nın 5. maddesinde belirtilmeyen tedbirler ancak çocuklar ile ilgili şahsi ilişkinin kesilmesi, kürtaja izin gibi kararlar 'diğer' başlığı altında ele alınmıştır.

Mahkemeden tedbir talep edilmesi ile tedbir kararı verilmesi arasındaki süre incelenmiş ve elde edilen bilgiler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6'da görüldüğü gibi tedbir kararının alınması için mahkemeye başvuru zamanı ile mahkeme kararı zamanı arasında geçen süre incelenmiş ve 2010 yılında ortalama 28 gün, 2011 yılında ortalama 12 gün, 2012 yılında

da ortalama 9 gün sonra tedbir kararının verildiği görülmüştür. İlk talep ile karar arasındaki sürelerinin yıllara göre giderek azaldığı ve talep ile karar arasındaki sürenin 1-7 gün arasında yoğunlaştığı saptanmıştır.

ÇKK'nın 7. maddesinin 1. bendine göre 'Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir' denmektedir. Bu nedenle kurumların tedbir taleplerinde SİR bulunma durumu incelenmiş ve elde edilen veriler Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7'de kurumların tedbir talebinde SİR bulunma durumu incelendiğinde 337 çocuk için istenen tedbir talebinde çocuklar hakkında SİR hazırlandığı, ancak 135'inde SİR hazırlanmadığı görülmektedir. SİR hazırlanmadan yapılan tedbir talepleri incelendiğinde ise bu taleplerin acil korunma talebi, koruma kararının uzatılması talebi, bakım tedbir talebi (0 yaş çocuklar için), suçta sürüklenen ancak ceza sorumluluğu olmayan çocuklar hakkında Çocuk Suçlular Soruşturma Bürosundan herhangi bir tedbir uygulanıp uygulanmayacağı

Tablo 5: Mahkemeden Çıkan Tedbir Kararlarının Yıllara Göre Dağılımı

Çıkan Tedbir Kararı / Yıl	2010	2011	2012	Toplam
Danışmanlık Tedbiri	8	26	48	82
Eğitim Tedbiri	8	12	39	59
Bakım Tedbiri	102	99	81	282
Sağlık Tedbiri	16	25	70	111
Barınma Tedbiri	-	-	-	-
Diğer	4	3	-	7
Toplam	138	165	238	541

Tablo 6: Tedbir Talebi İle Mahkemeden Çıkan Tedbir Kararları Arasında Geçen Sürenin Yıllara Göre Dağılımı

Geçen Süre (Gün) / Yıl	2010	2011	2012	Toplam
0	9	12	29	50
1-7	41	103	124	268
8-14	35	18	15	68
15-21	6	3	2	11
22-30	3	2	4	9
31+	37	15	16	68
Toplam	131	153	190	474

Tablo 7: Tedbir Talep Eden Kurumların Tedbir Taleplerinde Sosyal İnceleme Raporunun Bulunma Durumu

Sosyal İnceleme Raporu / Sevk Eden Kuruluş	Var	Yok	Bilinmiyor	Toplam
Çocuk Suçlular Soruşturma Bürosu	40	20	1	61
Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü	272	110	1	383
Milli Eğitim İl Müdürlüğü	-	-	-	-
Halk Sağlığı İl Müdürlüğü	-	-	-	-
Derdest	17	2	-	19
Diğer	8	3	-	11
Toplam	337	135	2	474

konusunda mahkemeden görüş ve sağlık tedbiri taleplerinden oluştuğu görülmektedir.

ÇKK'nın 5. maddesinde SİR'in derhal tedbir alınmasını gerektiren

durumlarda, karar alındıktan sonra hazırlanabileceğini belirtmektedir. Bu nedenle acil korunma tedbir taleplerinin SİR hazırlanmadan gönderilmesi ile ilgili kanun ile uyumlu olduğu görülmektedir. SİR hazırlanmadan yapılan diğer

tedbir talepleri incelendiğinde, koruma kararının uzatılması tedbir taleplerinde 'öğrenci belgesi' ile sağlık tedbir talebinde 'sağlık kurulu raporu' ile tedbir talep gerekçesinin belgelendiği, bakım tedbir talebinde ise çocukların terk çocuk olması nedeniyle rapor hazırlamadan mahkemeden tedbir talebinde bulunulduğu görülmüştür.

ÇKKKDTY'nin 18/1. maddesine göre tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum ve kuruluşlarca bu tedbir kararlarının nasıl yerine getirileceği konusunda bir plan hazırlanarak uygulanacağı, bu plan çocuğun teslim edildiği ya da teslim alındığı tarihten itibaren en geç 10 gün içerisinde mahkeme veya çocuk hâkiminin onayına sunulacağı belirtilmektedir. Hazırlanan bu planlara 'Uygulama Planı' denmektedir. Tedbirlerin uygulama sürecinde uygulanma planı hazırlanma durumu Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8'de görüldüğü gibi çıkan 534 tedbir karardan 479 tedbir için uygulama planı hazırlanmadığı sadece 55 tedbir için uygulama planı hazırlandığı tespit edilmiştir. Tablo 8'deki verilere göre uygulama planının, oransal olarak, eğitim tedbiri kararları için ve en

az ise bakım tedbiri kararları için hazırlandığı görülmektedir. Genel olarak kanunun ilgili maddesinde belirtilen 'uygulama planı hazırlanması' ibaresinin kurum ve kuruluşlarca yeterince yerine getirilmediği görülmektedir.

ÇKK'nın 8. maddesinin 2. ve 3. bendinde tedbir kararının uygulanması, kararı veren hâkim veya mahkeme tarafından en geç üçer aylık sürelerle inceltirilir denmektedir. İlgili madde gereği kararı veren mahkemece verilen tedbir kararlarına ilişkin üçer aylık dönemlerle tedbiri uygulayan kurumlardan değerlendirme raporu istenmektedir. İlgili maddenin uygulanma durumu tedbir türlerine göre incelenmiş ve elde edilen veriler Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9'da mahkemece ÇKK'da bulunan danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbirleri olan 534 tedbir kararının uygulanmasına ilişkin istenen değerlendirme raporlarının 411 tedbir için hazırlandığı, ancak 119 tedbir için hazırlanmadığı görülmektedir. Bu durum ÇKK'nın 8/2-3. maddelerin tedbirleri uygulayan birçok kurum tarafından uygulandığını, ancak halen bazı kurumlar tarafından uygulamada yeterlilikler bulunduğunu göstermektedir.

TABLO 8: 2010-2011-2012 Yıllarında Mahkemeden Çıkan Tedbir Kararlarına Göre Hazırlanması İstenen Uygulama Planının Bulunma Durumu

Çıkan Tedbir Kararı / Uygulama Kararı Planı	Danışmanlık Tedbiri	Eğitim Tedbiri	Bakım Tedbiri	Sağlık Tedbiri	Toplam
Var	19	17	3	16	55
Yok	63	42	279	95	479
Toplam	82	59	282	111	534

Tablo 9: Mahkemeden Çıkan Tedbir Kararlarına Göre Değerlendirme Raporları Bulunma Durumu

Çıkan Tedbir Kararı / Değerlendirme Raporu	Danışmanlık Tedbiri	Eğitim Tedbiri	Bakım Tedbiri	Sağlık Tedbiri	Toplam
Var	62	45	216	88	411
Yok	18	14	66	21	119
Bilinmiyor	2	-	-	2	4*
Toplam	111	82	59	282	534

*İlgili tedbir karar dosyalarının karar veren mahkemece başka mercilerce gönderilmiş olması nedeniyle dosya içeriği hakkında bilgi edinilememiştir.

Tedbir türlerine göre değerlendirme raporlarının hazırlanma durumu incelendiğinde bakım tedbiri uygulamalarında değerlendirme raporlarının çoğunlukla hazırlanmadığı görülmektedir. Bakım tedbirinin, ÇKKY'nin 14/1. maddesinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının il veya ilçe müdürlüklerince yerine getirileceği belirtilmektedir. Bu durum Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü tarafından değerlendirme raporuna ilişkin maddenin tam olarak uygulanmadığını göstermektedir.

Mahkeme tarafından 2010-2012 yılları arasında verilen tedbir kararlarının uygulanmaya devam edip etmediği incelenmiş ve elde edilen veriler Tablo 10'da sunulmuştur.

ÇKKKDTY'ye göre tedbir kararlarının uygulanmaya başlamasından sonra tedbiri uygulayan kurum ve kuruluşlarca gönderilen değerlendirme raporlarına göre tedbirlerin uygulanma süreci takip edilmekte, tedbir kararları kaldırılabilen, süresi uzatılabilen veya başka tedbir kararı verilebilmektedir. Ayrıca hakkında tedbir kararı verilen çocukların 18 yaşını doldurması ile

tedbirlerin uygulanması sonlanmaktadır. Tablo 10'da belirtilen rakamlara göre 2010-2012 yılları arasında verilen toplam 534 tedbir kararının 96 sağlık tedbiri, 59 danışmanlık tedbiri, 56 eğitim tedbiri, 158 bakım tedbiri olmak üzere toplam 367 tedbir kararının uygulanmaya devam ettiği belirlenmiştir.

Mahkemece verilen tedbir kararları çocukların cinsiyet ve tedbire ihtiyaç duyma nedenlerine göre incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 11'de sunulmuştur.

Tedbir kararları çocukların cinsiyetlerine göre incelendiğinde kız ve erkek çocuk sayıları arasında çok büyük bir farklılığın olmadığı ancak araştırmada kız çocuklarının erkek çocuklara oranla daha fazla tedbire konu olduğu anlaşılmaktadır. Mahkeme tarafından verilen tedbir kararları çocukların tedbire ihtiyaç duyma nedenlerine göre incelendiğinde 265 çocuğun korunmaya muhtaç çocuk olması, 132 çocuğun suç mağduru çocuk, 76'sının da suça sürüklenme nedeniyle haklarında tedbir uygulandığı görülmektedir. Tablo 11'e bakıldığında korunmaya muhtaç

Tablo 10: Mahkemeden Çıkan Tedbir Kararlarının Uygulanma Durumunun 2010-2011-2012 Yıllarına Göre Dağılımı

Uygulama Tedbirin Devamlılığı / Yıl	Danışmanlık Tebdri		Eğitim Tebdri		Bakım Tebdri		Sağlık Tebdri		Toplam
	Devam Ediyor	Devam Etmiyor	Devam Ediyor	Devam Etmiyor	Devam Ediyor	Devam Etmiyor	Devam Ediyor	Devam Etmiyor	
2010	2	7	5	3	52	50	12	3	134
2011	15	12	12	-	61	37	17	8	162
2012	42	4	39	-	45	37	67	4	238
Toplam	59	23	56	3	158	124	96	15	534

Tablo 11: 2010-2012 Yıllarında Hakkında Tedbir Kararı Verilen Çocukların Tedbir Talep Nedenleri ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Tedbir Talep Nedeni / Cinsiyet	Korunma İhtiyacı Olan Çocuk		Mağdur		Suça Sürüklenen Çocuk		Bilinmiyor		Toplam	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız
2010	48	48	1	22	8	3	-	1	57	74
2011	37	53	14	24	16	9	-	-	67	86
2012	35	44	16	55	37	3	-	-	88	102
Toplam	120	145	31	101	61	15	-	1	212	262

olunması nedeniyle hakkında tedbir uygulanan çocukların cinsiyetleri arasında belirgin bir farklılığın bulunmadığı, ancak suç mağduru olunması ve suça

sürüklenme nedeniyle tedbir kararı verilen çocukların cinsiyetleri arasında farklılığın bulunduğu anlaşılmıştır. Haklarında tedbir kararı verilen mağdur

çocuklardan kız çocuklarının, suça sürüklenen çocuklardan da erkek çocukların daha fazla olduğu görülmüştür.

SONUÇ

Sosyal refah sürecinde ve toplumsal yapıda yaşanan gelişmelere paralel olarak çocukların korunma ihtiyacında artışların ya da azalmanın yaşanması mümkündür. Araştırmanın ele aldığı yıllar içerisinde tedbir kararlarında gerçekleşen artış en temelde yıllar içerisinde giderek daha fazla çocuğun korunma ihtiyacı yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu gelişmeler çocukların haklarıyla olan bağlarını da zayıflatmaktadır. Korunma ihtiyacı içerisinde olan çocuklara yönelik hizmetlerin kalitesinin geliştirilmesi ve bu yolla çocuklara haklarının iadesi noktasındaki sorumluluk paydaşlarının gösterecekleri çaba oldukça önemlidir.

Yapılan çalışmada Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın çocukların korunmasındaki başat kurum olduğu görülmektedir. Bununla birlikte korunma ihtiyacı içerisindeki çocuklar için kapsamlı bir politika, konuyla ilgili pek çok bakanlığın ortak çabasını ve bütüncül bir yaklaşımı gerektirmektedir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun da sorumluluk yüklediği başta Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer kurum ve kuruluşların arasındaki koordinasyonun artırılması oldukça önemlidir.

Bakanlıkların sorumluluğunu ve yukarıda bahsedilen koordinasyonun önemini vurgulamayı gerekli kılan araştırma sonuçlarından birisi de tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum

veya kuruluşlarca, bu tedbir kararlarının nasıl yerine getirileceği konusunda hazırlanması gereken uygulama planlarıyla ilgili yeterli bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Buna ek olarak çocuk mahkemelerinin tedbir kararları yanı sıra ceza dosyalarıyla da ilgilenmesi gibi iş yüklerinin, hâkim, mahkeme kalem personeli ve sosyal çalışma görevlilerinin, tedbirlerin uygulanmasının takibine ayrılan zamanı olumsuz etkilediğini de belirtmek gerekir.

Çocuk mahkemelerinin tedbir kararları sonrasında devletin kurum ve kuruluşları tarafından verilecek hizmetlerde, yerleşmiş bir uygulama planı süreci kanunda yer almasına rağmen uygulamada eksiklikler göstermektedir. Plana dair olmayan bir hizmet süreci uygulamaya yönelik eksikliklerin de görülmesini zorlaştırıp gelişime yönelik bilgi akışını engelleyecektir. Tedbirlerin uygulanmasından sorumlu olan kurumlarda bu tedbirlerle ilgili birimlerin kurulması bu tedbirleri uygulayacak profesyonel meslek elemanlarının tedbirler konusunda hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi önem taşımaktadır.

Olumlu bir gelişme olarak işleyiş açısından araştırmanın örneğindeki Mahkeme, yıllar içerisinde kararların daha hızlı çıkması ve çocukların ihtiyaç duyduğu hizmetlere daha çabuk ulaşması konusunda kararların zamanlaması açısından önemli bir ivme kazanmıştır. Bununla birlikte fiziksel imkânların geliştirilmesi ve 'çocuk dostu' bir süreç geçirmesi açısından çocukların hak ettiği düzenlemelerin yapılması oldukça önemlidir. Çocuğun yüksek yararı ve hakları çerçevesinde sorumluluk sahibi kurum ve kuruluşların yapacakları proje, program ya da diğer makro çalışmaların tamamının çocuk dostu adımlara

ihtiyaç duyduğu ortadadır.

Çocuk dostu adımların atıldığı bir çocuk adalet sistemi erişilebilir, yaşa uygun, hızlı, özenli, çocuğun ihtiyaçlarına ve haklarına odaklıdır. Çocuk dostu adaletin şekillendiği temel ilkeler: çocuğun katılımı, yüksek yararı, ayrımcılığa karşı korunması, çocuğun haysiyeti ve hukukun üstünlüğüdür (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Çocuk Dostu Adaletle İlişkin Rehber, 2013).

Atılacak olan çocuk dostu adımlar çocuğun gözünden görebilmeyi gerektirmektedir. Çocukluk döneminin gelişimsel özellikleri, korunma ihtiyacı içerisinde olan çocukların psiko-sosyal durumları gibi bilgileri kapsayan bir bilgi temeli oldukça önemlidir. Bu bilgi temelinin konuyla ilgili eğitim almış uzmanların becerileri ile desteklenmesi ve çocuğun yüksek yararının odağındaki bir değer temeli çocuk mahkemesi uygulamalarında yaşatılmalıdır.

Bu noktada çocuk hakkında verilecek tedbir kararları sürecinde yazılacak olan sosyal inceleme raporlarının, değerlendirme raporlarının, hizmet planlarının ve diğer bütün uygulamaların tamamına işleyen bir çocuk hakları bakışı gerekliliği bulunmaktadır. Benzer şekilde karar verici konumda olan hâkim ve savcılar tarafından bu raporların dikkate alınması oldukça önemlidir. Çünkü çocuk mahkemeleri uygulaması disiplinlerarası bir ekibin çocuğun yüksek yararına odaklanmasını gerektirmektedir.

Araştırmamızın ele aldığı yıllarda en fazla; acil korunma, bakım, eğitim, danışmanlık ve sağlık talepleri ve tedbir kararları görülmüş ve bu yıllar içerisinde de artış göstermiştir. Bu durum çocuğun çevresi içerisinde pek çok farklı

sistemin çalışmasını gerektirmekte olup benzer şekilde disiplinlerarası çabayı zorunlu kılmaktadır.

Özetle bir çocuğun korunma ihtiyacı içerisinde girmesi başlı başına zorlu bir psiko-sosyal süreç içerisinde olduğunu gösterir ve gelişim durumuna özgü ilgi gerektirir. Adalet sistemi içerisindeki bu zorlu ve öreseleyici sürecin çocuk hakları ve çocuğun yüksek yararı değerleri ile şekillenmesi gereklidir. Binaların fiziksel koşullarından, verilen kararlara, karar sonrası verilen hizmetlere, raporlara, süreç içerisindeki bütün personelin yaklaşımına kadar her aşamada çocuk dostu bir bakış açısı oldukça önemlidir. Sürecin bütün paydaşlarının plan, program ve politikalarında bütüncül bir bakış açısına ve işbirliği içerisindeki çabalarına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu.

Acar, H. (2012). Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Çocuk Özel İhtisas Komisyonu Ön Raporu. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı.

Akyüz, E. (2000). Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Akyüz, E. (2011). Suça Sürüklenen Çocukların Hakları. *Suçta Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar* (s. 60-73). içinde Ankara: SABEV Yayınları.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Çocuk Dostu Adaletle İlişkin Rehber. (2013). Strasbourg: Avrupa Konseyi Yayını.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC). (2006). *Onarıcı Adalet Programları El Kitabı*. New York: Birleşmiş Milletler Yayınları.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1990). Birleşmiş Milletler.

Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik.

Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik.

Erbay, E. (2008). *Çocuk İşçi Olmak: Çocuk İşçiliğine Retrospektif Bir Bakış*. Ankara: SHUD Yayını.

Erükçü, G. ve Akbaş, E. (2012). Türkiye'de Çocuk Mahkemeleri Uygulamalarına Eleştirel Bir Bakış. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 135-153.

İrtiş, V. (2009). Korumak, Cezalandırmak ve Minyatür Yetişkinlere Dönüştürmek Bileşenlerinde . 6. *Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı* (s. 1114-1124). Sosyoloji Derneği.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (23 b.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Uluğtekin, S. (2004). *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını No:71.

